GRÈCIA I AMOR PLATÒNIC EN EL *MAURICE* D'E. M. FORSTER, O LA GRANDESA I ELS LÍMITS DE L'ANTIGUITAT COM A INSPIRACIÓ (I)

Pau Gilabert i Barberà
Universitat de Barcelona

Per a Annie Carcedo i Patricia Cruzalegui.

The two parts of this study are, as the title indicates, an accurate attempt at serious research into the Greek Spirit -Greece and Platonic Love- that nourished E.M. Forster's Maurice. *Notwithstanding the above considerations, the author's aim has been above all to explore the magnitude as well as the limits of Antiquity as a mode of inspiration.*

Hauré de reconèixer de bell antuvi que, davant d'un títol com el que he escollit, hom podria sospitar que aquest meu treball parla sobretot —o parlarà— d'evidències. No vull pas negar-ho, car, al capdavall, el mateix Forster explica a les "Notes sobre els tres homes" protagonistes de la novel·la que un d'ells, Clive Durham, apareix marcat per un "temperament hel·lènic". Ell és un home que creu en la mesura platònica i que intenta que el seu gran amic, Maurice, s'hi conformi. No es tracta, doncs, de desvetllar cap secret, ans d'oferir una anàlisi acurada de quelcom ben sabut, de quelcom mai no amagat. És cert igualment que a la "Nota final" l'escriptor es declara pregonament impressionat per Edward Carpenter, seguidor del poeta Whitman i convençut de la noblesa de l'amor entre camarades. Segons confessa, ell i el seu amic George Merrill esdevingueren l'esperó creatiu que féu que la novel·la fluís suaument sense cap entrebanc. I, tanmateix, és obvi que Grècia, Plató i els seus diàlegs —el *Simposi* i el *Fedre* principalment— i l'amor platònic que gràcies a ells restà plenament delineat, són la inspiració, l'arquetipus per referència al qual, el model del qual partir, el repte i, finalment, allò de què cal distanciar-se per tal de superar-lo o de reconduir-lo al seu veritable origen. De fet, és lògic que sigui així —o, si més no, molt comprensible—, puix que cal no oblidar que Forster, després d'ingressar al King's College l'any 1897, estudià a Cambridge Llengües Clàssiques —i fins i tot ensenyà Llatí al "Working Men's College" a Londres—.[1] Naturalment, hi ha moltes altres raons que justifiquen la

1.- Hom pot trobar un recull de dades biogràfiques decisives de la vida de l'escriptor en les pàgines inicials, per exemple, de Christopher Gillie, *A Preface to Forster*, Nova York, Longman,

dependència platònica i que tenen a veure amb la significació de Grècia i del mateix Plató en una època com la victoriano-eduardiana, però totes aquestes qüestions preferiria de tractar-les més endavant, a mesura que el treball avanci. Ara com ara, m'interessa de proposar amb claredat un mètode de treball i d'assenyalar-ne els avantatges i els inconvenients.

En efecte, si allò que vull dur a terme és, com ja he dit, una anàlisi acurada del paper inspirador de Grècia i de l'amor platònic en una novel·la concreta, podria centrar-me molt justificadament en determinats punts i presentar les cites *ad hoc* més adients. Nogensmenys, jo he subratllat i subratllo de bell nou que, en opinió meva, ambdós temes constitueixen la base i alhora el cos d'un edifici literari potser menys complex — complex no pas pobre— que la major part de les seves obres. Per tant, jo hauria d'intentar demostrar que, quant a *Maurice*, la lectura que en faig és la que probablement ens acosta al seu esperit nodridor. Ara bé, sóc igualment conscient que això significa per damunt de tot respectar el dret del lector a seguir-me les passes per tal de poder exercir un vertader control del meu viatge intel·lectual. Respectaré evidentment aquest dret inalienable, però una tal actitud raonada i raonable m'obliga a cercar d'immediat la comprensió del lector en invitar-lo a llegir amb mi, capítol rere capítol, un text, la dimensió del qual voldria ajudar a revelar. Com a filòleg, crec que és el que em pertoca, i, malgrat saber que el mètode proposat allargarà inevitablement l'exposició i serà incapaç d'evitar reiteracions, estic convençut que és el més honest i el menys perillós. Tan sols em resta desitjar que el volum, no ja d'afirmacions i de seguretats, sinó de suggeriments i de matisos presentats, sigui suficient tant per a satisfer les expectatives que el títol hagi pogut despertar com per a justificar l'atenció prestada. Dono per acabat, en conseqüència, aquest curt prolegomen i començo tot seguit.

* * *

Tan bon punt iniciem la lectura del capítol primer de la primera part, advertim d'immediat quelcom que ha de marcar pregonament el caràcter i la naturalesa especial de Maurice, ço és, viu —i en realitat ha viscut— en un món masculí clos que posa entrebancs i àdhuc impedeix una relació fluïda amb l'altre món, amb el món de les dones. Han estat els anys de l'escola de primer ensenyament i ara, un cop acabat el curs, pot gaudir de la passejada anyal en la qual "the three masters took part as well as the boys" (p. 15).[2] Aquests nois, no pas nois i noies, educats per professors, no pas per professors i professores, estan sotmesos a una rígida disciplina que no permet, pel que sembla, cap tipus de concessió. Al capdavall, aquella passejada, "lest discipline should suffer, it took place just before the holidays, when leniency does no harm" (p. 15). Les dones, per la seva banda, ocupen un altre espai, naturalment la casa, on, com

---

1983. Igualment, pel que fa a biografies completes, paga la pena de citar entre d'altres: E. M. Francis King, *Forster and His World*, Londres, Thames & Hudson, 1978, i P. N. Furbank, *E. M. Forster, a Life*, Londres, Secker & Warburg, 1978.

2.- Londres, Penguin Books, 1972, p. 15. Totes les cites del text corresponen a aquesta edició.

a esposes i mares abans que com a dones, exerceixen llur naturalesa acollidora i maternal. De fet, aquella passejada «...seemed more like a treat at home than school, for Mrs. Abrahams, the Principal's wife, would meet them at the tea place with some lady friends, and be hospitable and motherly» (p. 15).

Tot ens indica, doncs, que aquests nens educats per homes tenen pocs i espaiats contactes amb el món femení, la qual cosa explicaria potser per què el director de l'escola, Mr. Abrahams, en té una visió lineal i simplificadora:

> They seemed to him a race small but complete, like the New Guinea pygmies, 'my boys' ... And they were even easier to understand than pygmies, because they never married and seldom died. Celibate and immortal, the long procession passed before him, its thickness varying from twenty-five to forty at a time (p. 16).

Lliures dels inconvenients de la mort i del matrimoni, purs de dona i de mort, li semblen autosuficients i no problemàtics. Mr. Ducie, un dels ajudants de Mr. Abrahams, s'adona, però, dels perills que amenacen aquests alumnes mancats de contrast i víctimes d'un ambient isolat que els interdiu el lliure accés al coneixement de la vida. En conseqüència, decideix de tenir amb Maurice una conversa ("a good talk") a fi de parlar del més masculí dels temes, del sexe:

> Then, very simply and kindly, he approached the mystery of sex. He spoke of male and female, created by God in the beginning in order that the earth might be peopled, and of the period when the male and female receive their powers. 'You are just becoming a man now, Maurice. That is why I am telling you about this' (p. 18).

I és que la situació en què es troba Maurice és ben especial: té catorze anys i nou mesos; el seu pare fa poc que ha mort d'una pulmonia; no té germans més grans, només dues germanes, Ada i Kitty; no té oncles, i, a casa, els únics homes són el cotxer i el jardiner de la seva mare; tot plegat, cap home veritablement proper i d'igual rang social amb qui poder tenir "a good talk" (p. 15).[3] A més, cal tenir en compte que Maurice, en

3.- Fóra imperdonable de no assenyalar que les circumstàncies personals de Maurice i del mateix Forster són força semblants. El seu pare moria de tuberculosi un any després de nàixer ell (1880), i així esdevenia fill únic envoltat de dones: la mare, la germana del pare, una àvia materna i una tia-àvia. En paraules de Gillie, es tractava d'una "devoted mother with other female relatives eager to assume the role of motherhood when the opportunity offered (Op. cit. p. 14) ... his relation with his mother was always paramount, and probably it was over-intense" (p.16). Ara bé, tot i que parí esment en aquestes coincidències i en d'altres que aniré recordant, no voldria pas donar la impressió que crec en una novel·la bàsicament autobiogràfica; ben al contrari, jo estaria d'acord amb Philip Gardner quan escriu: "Though it chooses to emphasise the sexual

acabar el curs acadèmic, viurà amb la seva mare, la qual, com a tal mare i en el si de la societat que Forster descriu és impensable que iniciï el fill en un tema que s'adiu tan poc amb el paper august, cast i paradoxalment virginal que li correspon.[4] Mr. Abrahams ha aconsellat a Maurice que imiti el seu pare, però l'ha advertit sobretot que no faci res que pugui avergonyir la seva mare, si ella el veiés fer-ho. Resta ben clar, per tant, que maternitat i sexe són curiosament temes antagònics o, com sentencia Mr. Ducie: «It is not a thing that your mother can tell you, and you should not mention it to her nor to any lady, and if at your next school boys mention it to you, just shut them up; tell them you know» (p. 18).

Paga la pena de subratllar, al meu entendre, fins a quin punt el puritanisme propi de l'època victoriano-eduardiana[5] ha fet acte de presència, car, per bé que el professor hagi resolt d'abordar el tema sexual, en realitat disserta sobre la reproducció, no pas sobre el desig, el plaer, etc. Amb un dibuix a la sorra posa Maurice al corrent de les característiques dels òrgans reproductors masculins i femenins, així com de llur acoblament, però l'home de què parla Ducie no és un home libidinós i carnal, ans al contrari:

> ...he spoke of the ideal man- chaste with ascetism. He sketched the glory of Woman ... to love a noble woman, to protect and serve her -this, he told the little boy, was the crown of life ... it all hangs together—all—and God in his heaven. All's right with the world. Male and female! Ah wonderful! (p. 19).

Fóra impossible de saber si el Maurice adolescent, que tal vegada —o de ben segur— ja ha conegut l'empenta sexual del seu propi cos, comença a sentir fàstic davant la perspectiva d'un gairebé pecaminós acoblament sexual amb un ésser noble, cast, pur,

---

psychology of its hero above other possible aspects of his life, Maurice is not thinly-disguised autobiography or wish-fulfilment but a created fictional world" (*E. M. Forster. Writers & Their Work*, nº 261. Londres 1977, p. 29). D'altra banda, el mateix novel·lista ens confessa a les "Notes sobre els tres homes" que "in Maurice I tried to create a character who was completely unlike myself or what I supposed myself to be ...". Tanmateix, donat que aquesta darrera afirmació deu ser segurament excessiva, una prudència extrema i un difícil sentit de la mesura són d'allò més aconsellables.

4.- Per a una visió global del paper de la dona a l'època, vegi's per exemple: Erna Olafson Hellerstein, *Victorian Women. A Documentary Account of Women's Life in 19th Century England, France and the United States*, Stanford, California 1981 i Susan P. Castero, *Substance or the Shadow: Images of Victorian Womanhood*, New Haven 1982.

5.- No vull dir amb això que aquesta sigui l'única visió possible de l'època, sinó que, en aquests moments, hom n'emfasitza un determinat aspecte i per motius molts concrets. Per a una visió àmplia de l'època eduardiana, rica en matisos i tendències, vegi's per exemple S. L. Hynes, *The Edwardian Turn of Mind*, Oxford 1968; J. B. Priestley, *The Edwardians*, Londres 1970; D.Read, *Edwardian England, 1901-15: Society and Politics*, Londres 1972.

maternal, etc., amb el qual hom hauria de mantenir lògicament altres tipus de relacions, malgrat la seva capacitat reproductora. Fóra impossible de saber-ho, però Maurice postil·la enèrgicament: "I think I shall not marry" (p. 19). O potser hauríem de pensar més aviat que, havent despertat fa poc com a adolescent al misteri del sexe i del plaer, ara com ara molt més exigent i immediat que no d'altres valoracions profundes, Maurice s'ha sentit traït. Caminant, en efecte, per la vora del mar, Mr. Ducie recorda que ha deixat enrere aquells dibuixos comprometedors, sobretot si es té en compte que alguns passejants s'hi acosten i un d'ells és una dama. Suant d'angúnia, hi corre fins que Maurice el tranquil·litza dient-li que la marea puja i els esborrarà. Li ho diu; però:

> Suddenly, for an instant of time, the boy despised him. 'Liar', he thought. 'Liar, coward, he's told me nothing!'... Then darkness rolled up again, the darkness that is primeval but not eternal, and yields to its own painful dawn (p. 20).

Fins aquí el capítol primer. D'una banda i d'acord amb el nucli argumental de la novel·la, Forster ha reeixit a retratar magistralment la societat del seu temps, la mateixa que, carregada de tabús, prejudicis i per damunt de tot pors, ha marcat i condicionat la seva pròpia existència; una societat, en suma, que prefereix fer callar els humans sobre assumptes massa humans i que, si de cas en parla, ho fa a mitges, en cercles tancats i envoltant-los d'una aura de castedat i noblesa que traeix llur vertadera naturalesa.[6] Certament, l'escriptor no ha tingut temps encara d'abordar l'homosexualitat del protagonista llevat d'aquell premonitori "I think I shall not marry" (p. 19); això no obstant, voldria citar les paraules de James Bowen respecte de la valoració que la societat victoriana —l'eduardiana n'és en certs aspectes un apèndix— féu de la sexualitat en general i de l'homosexualitat en particular:

> Sex suddenly became unmentionable, and mid Victorians developed a superficial abhorrence not only of fornication, but also of masturbation and sodomy... a public abhorrence of any form of sexual activity outside the minimal orthodox requirements of marital procreation characterized Victorianism ... the universal zeal to deny sex was reflected in the stream of literature ... many volumes were written on the dangers of seminal emission in any form.[7]

6.- Deixant-me endur per aquella prudència que fa poc reclamava, jo acceptaria en aquest cas un evident paral·lelisme entre les vides de Forster i Maurice. Fixem-nos que, abans d'arribar a Cambridge i conèixer l'àmbit liberal en què es mouen Clive i els seus amics —'The Apostles"–, Maurice—Forster—abomina d'una escola pública anterior—Tonbridge en el cas de l'escriptor— que, lluny de formar, deforma. Com assenyala C. Gillie (Op. cit. p. 20): "What Tonbridge did for him was to change him from a volatile, beautiful, eloquent child into an awkward, diffident, repressed adolescent".

7.- *Rediscovering Hellenism. The Hellenic Inheritance and the English Imagination*, edited by G.W.Clarke, Cambridge 1989, cap. 8 'Education, ideology and the ruling class: Hellenism and English public schools in the nineteenth century', pp. 180-1.

I, quant a aquell esperit grec per referència al qual els esdeveniments que Forster crearà seran plenament intel·ligibles, hom ha de reconèixer que l'escriptor el recull de manera nítida i alhora subtil, no pas fent-ne al·lusió expressa, ans aprofitant l'estret paral·lelisme entre l'educació antiga i l'actual, entre l'Atenes de Plató i l'Anglaterra de principis del XX. Potser el lector s'ha sorprès davant d'una afirmació com la que he fet suara, però pari esment que, en realitat, hom acaba d'assistir a una cerimònia d'iniciació on, com succeïa entre els grecs, el gran pren el petit per a endinsar-lo en el món de la masculinitat plena fent-lo així coneixedor dels secrets que necessitarà, tal com tenia lloc per exemple —i salvant és clar les distàncies en tots els sentits— en aquells antics ritus d'homosexualitat iniciàtica. Nogensmenys, penso principalment en la institució pederàstica creada per afaiçonar des de molt a viatel caràcter del nen-adolescent. Aquest, entre mascles i seguint el mestratge d'un pedagog adult —i també amant seu, hi hagi o no contacte sexual— s'incorporarà a poc a poc al món dels ciutadans lliures com a espòs, pare i rector d'una societat que ha estat ideada bàsicament per als mascles.[8] En l'àmbit d'una societat de rectors pederastes, els temes eròtics no són pas eludits, ans tractats filosòficament i amb rigor per tal com de l'amor pederàstic depèn la destra conducció dels joves —futurs ciutadans— vers la Virtut i el Bé. Les dones, al seu torn, romanen sobretot a casa, i allí, habitants dia rere dia del gineceu, hom les prepara per tal que esdevinguin esposes i mares reproductores. Sens dubte, els homes les tenen en compte, car l'espècie ha de continuar, però entre marit i muller difícilment neix un lligam d'estret companyonatge, puix que ni tenen la mateixa educació, ni el mateix paper, ni les mateixes responsabilitats. Marginades d'un eros pedagògic de valors masculins que no vol fer-les vertaderes ciutadanes-companyes, només poden oferir-se com a éssers sensuals capaços de garantir l'arribada dels fills. Privades de la virtut per llur incapacitat intel·lectual —incapacitat per a aprendre una virtut masculinitzada i excloent, és clar—, no poden oferir vertadera amistat, sinó l'inestimable i femení do de la maternitat o bé la sensualitat més grollera, sempre a l'encalç de plaers corporals baixos que no tenen com a nord l'assoliment d'un caràcter noble i virtuós.[9] En qualsevol cas, cal admetre que l'ideal de dona que Forster ha dibuixat representaria, com és usual en el marc de l'Anglaterra victoriano-eduardiana, la supressió en una persona de tot tipus de sensualitat. Bo i essent còpia ajustada d'aquest preat model, la mare de Maurice — així com les dones que ell coneix— rep respecte i veneració, però indubtablement no és

8.- Per a totes aquestes qüestions, vegi's per exemple H. I. Marrou, *Historia de la educación en la antigüedad*, Buenos Aires, 1976. K. J. Dover, *Greek Homosexuality*, Londres 1978. F. Buffière, *Eros adolescent. La pédérastie dans la Grèce Antique*, París 1980. B. Sergeant, *La homosexualidad en la mitología griega*, Barcelona 1986.

9.- Temes tractats àmpliament, per exemple, en el *Simposi* de Plató, l'*Eròtic* de Plutarc o els *Amors* de Llucià. D'altra banda, quant a certa concepció del matrimoni i del paper específic de la dona en el si d'aquesta institució, resulta interessant la lectura del fragment que hom conserva del *Sobre el matrimoni* d'Antípatre de Tars, últim representant de l'Estoa Antiga (fr. 63, vol III de l'edició de H.v. Arnim, *Stoicorum Veterum Fragmenta*, Stuttgart 1968, p. 254) i del qual el lector trobarà la traducció castellana en el meu article "Mujer, matrimonio e hijos en el Estoicismo Antiguo bajo el amparo de Eros?" *Emerita* LIII, fasc. 2º (1985) pp. 339-40.

la persona amb qui poder parlar, com a amiga, de sensualitat, de sexe i de plaer, de tot allò terrenal abans que urànic.

El capítol segon presenta Maurice arribant ja a casa de la seva mare, prop de Londres, per a passar-hi les vacances. Aviat serà enviat a l'internat de segon ensenyament, la qual cosa l'entristeix un xic, però, de moment, tot és alegria i joia. Enmig de benvingudes i de múltiples deferències per part de tothom, constata tanmateix una absència, la de George, el jardiner de la mare, el qual, segons els uns, ha marxat perquè era massa gran i, segons els altres, perquè volia trobar un lloc millor. En aquests moments, les intencions de Forster evidencien una gran coherència amb tot allò que hem llegit abans. En un món on, en el fons, homes i dones viuen tan separats i tenen funcions tan específicament diferents, només els homes són els autèntics camarades-amics dels homes. La mare i les germanes l'han amoixat tot el dia, però, quan Maurice se'n va a dormir,

> ...he remembered George. Something stirred in the unfathomable depths of his heart. He whispered, 'George, George'. Who was George? Nobody —just a common servant. Mother and Ada and Kitty were far more important (p. 24).

La mare i les germanes són naturalment molt més importants, però hom intueix sense dificultat que, a despit del rang social del jove George, Maurice sentí per ell una estimació —marcada per una complicitat lògica— que el separa irremeiablement dels qui li són més propers per vincles de sang. O dit altrament, l'absència de George prefigura el buit que Clive emplenarà un dia, per tal com Maurice és ja —se n'adoni o no— l'exemple actual d'aquells afectes masculins antics i grecs on la separació es viu com un turment insuportable.

Maurice té en aquests moments setze anys (capítol III) i, immers de bell nou en l'atmosfera masculina de l'escola de segon ensenyament —on fins i tot fa bromes als més joves— rep l'impacte d'una sobtada i de vegades dolorosa revelació: malgrat la rudesa amb la qual i en la qual els masles desenvolupen llur existència, a la fi descobreixen la necessitat imperiosa de tendresa i d'amor. De vegades lluiten i rivalitzen entre ells, de vegades afaiçonen llur caràcter i personalitat preservant-se del perill disgregador del femení, però, més tard o més d'hora, han de confessar que volen lliurar-se a algú, sortir de si mateixos i complementar-se. No obstant, bo i no podent obrir el cercle tancat, l'amic masle esdevé forçosament l'altre, l'igual-diferent a qui poder estimar i amb qui poder compartir. Maurice té dos somnis i tots dos tenen George com a protagonista:

> The second dream is more difficult to convey. Nothing happened. He scarcely saw a face, scarcely heard a voice say, 'that is your friend', and then it was over, having filled him with beauty and taught him tenderness. He could die for such a friend, he would allow such a friend to die for him; they would make any sacrifice for each other, and count the world nothing, neither death nor distance nor crossness could part them, because 'this is my friend'. Soon afterwards he was confirmed and tried

> to persuade himself that the friend must be Christ. But Christ has a mangy beard. Was he a Greek god, such as illustrates the classical dictionary? More probable, but most probably he was just a man ... Then he would reimbibe the face and the four words, and would emerge yearning with tenderness and longing to be kind to everyone, because his friend wished it, and to be good that his friend might become more fond of him. Misery was somehow mixed up with all this happiness. It seemed as certain that he hadn't a friend as that he had one, and he would find a lonely place for tears (p. 26).

I, malgrat tot, Forster tindrà bona cura d'emfasitzar dos trets fonamentals: a) El Maurice que vol construir és un ésser sencer fet de tendresa i de sensualitat. No abomina voluntàriament de les exigències del sexe, ans les experimenta irremeiablement, encara que enmig d'innombrables restriccions. b) El Maurice que ens descriu denuncia la paradoxa i la hipocresia d'una societat que crea homosexualitat inconscientment o conscient i que, incapaç d'assumir el pes de la seva pròpia monstruositat —car, aquest és el qualificatiu que li atorga—, incapaç de reflexionar serenament sobre la seva pròpia responsabilitat, prefereix d'estigmatitzar i de cercar un culpable sobre qui descarregar-la:

> As soon as his body developed he became obscene. He supposed some special curse had descended on him, but he could not help it, for even when receiving the Holy Communion filthy thoughts would arise in his mind. The tone of the school was pure —that is to say, just before his arrival there had been a terrific scandal. The black sheep had been expelled, the remainder were drilled hard all day and policed at night, so it was his fortune or misfortune to have little opportunity of exchanging experiences with his school-fellows. He longed for smut, but heard little and contributed less, and his chief indecencies were solitary. Books: the school library was immaculate, but while at his grandfather's he came across an unexpurged Martial, and stumbled about in it with burning ears. Thoughts: he had a dirty little collection. Acts: he desisted from these after the novelty was over, finding that they brought him more fatigue than pleasure (pp. 26-27).

Doncs bé, tot i que Forster no ha mencionat encara de forma explícita el *Simposi* de Plató res no ens impedeix d'adreçar-nos a la font per excel·lència, al clàssic document escrit que pintà com cap altre l'amistat i el desig que els enamorats senten de lliurar-se a la més noble de les causes. Maurice se sent capaç de morir per l'altre i de fer tot el possible per complaure'l; Fedre, en el *Simposi*, explica si fa o no fa el mateix. Efectivament, segons ell, per a un jove adolescent no hi ha cap bé major que un amant virtuós i a l'inrevés. Ni els pares, ni els honors ni, per descomptat, la riquesa poden garantir com l'amor que neix entre ells que ambdós procuraran sempre de no fer res de què avergonyir-se i de no descobrir-se mai cometent una acció indigna. Fedre assegura fins i tot que la ciutat millor o el millor exèrcit fóra l'integrat per amants i estimats, puix que, bo i desitjant emular-se mútuament, bandejarien qualsevol motiu de deshonra. "A més,

tan sols els amants es mostren disposats a donar la vida l'un per l'altre".[10] En aquest sentit, cal recordar que també hi ha hagut meravellosos exemples de coratge femení com ara el d'Alcestis, però Fèdre no desaprofita l'avinentesa per a subratllar la gesta d'Aquil.les preferint la mort a una vida llarga a fi de venjar el seu amant Patrocle. D'altra banda, si hom volia comparar aquella hipocresia denunciada per Forster amb l'actitud dels grecs, paga la pena de llegir per exemple el discurs de Pausànias del mateix *Simposi* (180-185c), on trobem abundant informació sobre les complicades regles del festeig masculí, i així queda demostrat que, a despit de tractar-se d'una pràctica admesa, hom hi endevinava perills.[11] A nosaltres, però, ens pertoca de seguir les passes d'un Maurice que, malgrat la sensació de caos que l'aclapara, resta ja amb una personalitat clarament definida: «All that came out of the chaos were the two feelings of beauty and tenderness that he had first felt in a dream. They grew yearly, flourishing like plants that are all leaves and show no sign of flower» (p. 27).

Precisament el capítol quart, en opinió meva, té una gran significació quant als trets definidors d'un caràcter ja consolidat —i en el cas de Maurice, com es veurà, irreversible. El novel·lista ens trasllada ara a la festa de final de curs, just l'acte que significa per a Maurice el comiat definitiu de l'ensenyament mitjà abans de l'ingrés a Cambridge. Li han regalat la *History of Greece* de Grote[12] i, en el decurs de la trobada, tindrà novament una important revelació. No hi ha dubte que Freud és ja l'autoritat

10.- Plató, *Simposi*, 178-180c. El mateix tipus de sentiment el trobem a l'*Eròtic* de Plutarc, on hom compara l'amor pederàstic i el matrimonial: "L'home lliurat a Eros no té cap necessitat d'Ares per fer front als enemics. En efecte, comptant amb l'ajut d'un déu propi, 's'apressa a creuar foc, mar i aire' en defensa de l'amic allí on aquest el sol·liciti. Quan en aquella tragèdia de Sòfocles els fills de Níobe han rebut l'impacte de les sagetes i els ronda ja la mort, un d'ells invoca l'auxili del seu amant, però rebutja el de qualsevol altre defensor o aliat" (760 D-E).
11.- Sobre aquest assumpte, hom pot consultar K. J. Dover, Op. cit. cap II, pp. 81-100.
12.- Cal subratllar que Grote, autor igualment del famós *Plato, and Other Companions of Socrates* (1865), és partidari de llegir Plató des de l'òptica de la dialèctica negativa que descarta tot tipus d'exposició autoritària que pensi en la veritat com a quelcom ja descobert i assolit. Tal com explica F.M. Turner: "Grote argued that Plato had no other purpose in the dialogues of search, which usually concluded in skepticism, new questions, or the simple admission of ignorance, than to illustrate the ameliorative, liberating power of the negative. Plato's method was his very method. The movement of 'testing, exercising, refuting, but not finding or providing' constituted the primary weapons for ending the rule of King Nomos, or inherited customs, ideas, and prejudices". Partidari d'una veritat a l'abast de l'home, una veritat creada per ell, i contrari a la Veritat Immutable que ments interessades creien descobrir en el pensament platònic, proclamà una Homo Mensura entesa com "the equal right of private judgment to each man for himself in determining what was right or wrong, true or false, wise or foolish" (*The Greek Heritage in Victorian Britain*, New Haven & London 1981, pp. 383 ss.). Naturalment, nosaltres no podem oblidar en cap cas que Maurice és justament el personatge de la novel·la que, tot i haver arribat més tard que Clive a "postures avançades", defensarà finalment el seu dret a decidir sobre la seva vida, la seva manera d'estimar, etc. Val a dir, doncs, que l'escriptor sap donar al jove Hall les eines necessàries per a un bon desenvolupament intel·lectual, l'únic que el farà vèncer tota mena de dificultats.

includible per referència a la qual hom ha de tractar tot allò referent al sexe, o, dit d'una altra manera, Forster decideix que l'únic amic mascle de la família amb qui Maurice es relaciona sigui metge. Ell és qui, com era presumible, detecta, diagnostica ben aviat quelcom d'irregular en el jove dels Hall. Ha parlat una estona amb ell i li ha dit que ja suposa que després de Cambridge l'espera el treball i "a pretty wife" (p. 29). Un xic més tard, Maurice s'acomiada també de la muller del seu mestre —per cert una dona molt bonica i amable— i, quan ja se'n va, sent el Dr. Barry que li diu:

> 'Well Maurice, a youth irresistible in love as in war', and caught his cynical glance. 'I don't know what you mean, Dr. Barry!' 'Oh, you young fellows! Butter wouldn't melt in your mouth these days. Don't know what I mean? Prudish of a petticoat! Be frank, man, be frank. You don't take anyone in. The frank mind's the pure mind. I'm a medical man and an old man and I tell you that. Man that is born of woman must go with woman if the human race is to continue?' Maurice stared after the housemaster's wife, underwent a violent repulsion from her and blushed crimson: he had remembered Mr. Ducie's diagrams (p. 30).[13]

Ara com ara —admetem-ho— l'escriptor descriu allò que per a la ciència moderna era una patologia. Més endavant, el desenllaç de la novel·la revelarà que Maurice no és un home negatiu, un home mancat que no ha "arribat a", sinó un home configurat positivament en un determinat sentit que reclama i exerceix el dret a estimar com sap i com desitja. De moment, però, l'autor cuita a fer-nos comprendre per què les coses són com són. En efecte, com assumir l'intercanvi sexual amb un ésser llunyà, noble, no sensual i intocable? Com no sentir fàstic davant la perspectiva d'un sexe propi —del qual es pot parlar molt limitadament per mor d'algun tipus de màcula— unint-se amb un altre d'àliè i que, donat que pertany a un ésser venerable, sembla no adir-s'hi? Com no comprendre que aquella dona, bonica i amable fa poc, tantost com és vista des de la perspectiva sexual, esdevingui pregonament fastigosa? En suma, Maurice és el fill lògic i previsible d'una societat que no parla obertament, que interdiu la vertadera relació entre els sexes, que abomina de la naturalesa humana, etc.

Doncs bé, i tornant al món grec, voldria assenyalar tan sols que res del que hem llegit suara és estrany al *Simposi*. Sorprèn de veure -però és així— que els qui més parlen de matrimoni-dona-reproducció, és a dir, la majoria de la societat anglesa representada pel Dr. Barry, són els qui millor reproduïxen els arguments dels pederastes antics, la major part dels quals —no ho oblidem— es casava. Comenci's, per exemple, pel discurs de Fedre del *Simposi*, molt clar respecte de l'amor inspirat per l' Afrodita Pandemos, per l'amor vulgar. Els qui estimen guiats per aquesta divinitat estimen tant dones —perpetuant així l'espècie— com nens i, a més, estimen més llurs cossos que no pas llurs ànimes.[14] Més endavant, a l'ombra del mite de l'androgin,

13.- Recordi's que la primera edició dels *Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie* és de l'any 1905.
14.- 181b.

Aristòfanes remarca que tots els qui provenen d'un antic ésser mascle-mascle per les dues bandes abans que no fossin tallats-separats per Zeus, es cerquen contínuament fins a trobar-se. Són aquests

> ...els únics que resulten virils en la política. Tan bon punt esdevenen adults, estimen els adolescents i, si pensen a casar-se i tenir fills, no és seguint un impuls natural, sinó per obligació legal; en tenen prou de passar la vida en mútua companyia sense contraure matrimoni.[15]

I, finalment, com oblidar aquell cèlebre parlament de Diòtima en el qual es fa al·lusió al desig —tan humà— de perpetuar-se, d'immortalizar-se? En aquest sentit, tanmateix, no tothom actua de manera semblant, car,

> ...els qui són fecunds quant al cos s'adrecen sobretot a les dones i aquesta és la forma en què manifesten llurs tendències amoroses. Al seu entendre, mitjançant la procreació de fills, es percacen immortalitat, memòria de si mateixos i felicitat en l'esdevenidor. Per contra, els qui són fecunds quant a l'ànima, per tal com hi ha homes —afegí— que conceben més en les ànimes que no pas en els cossos ... conceben la saviesa moral i la resta de virtuts" -ço és, tenen fills espirituals o deixebles virtuosos.[16]

Torno a repetir que ja sé que el Dr. Barry no arriba tan lluny; però adonem-nos que, malgrat l'alta valoració que una societat atorgui al matrimoni i a la maternitat, en últim extrem, és l'acceptació real de la dona com a ésser igual i vertader company, amb els mateixos drets i lliure de cap mena de marginació o menysteniment, allò que de debò defineix les relacions entre els sexes d'una època. En el primer cas, parlarem d'amor amb propietat; en el segon, d'algun tipus de succedani. Cadascú en pot fer una estimació diferent, és clar, però no deixa de ser revelador que aquest metge recordi a Maurice la necessitat de reproduir-se abans que la d'estimar, de compartir, d'intercanviar. Tal vegada obra així perquè, com els pederastes antics, veu més la dona com a animal reproductor que com à persona estimable i estimant. No pot estranyar, per tant, que Maurice, anglès i no pas grec, i acostumat des de petit a reverenciar la mare, pugui respectar totes les dones, però la sola idea d'allitar-se amb elles no havent-hi una relació de tu a tu confiada i natural representi quelcom de fastigós de què pensa preservar-se ("I think I shall not marry").[17]

15.- 192b.
16.- 208e-209.
17.- Amb independència del distanciament que el lector haurà d'adoptar respecte del text que citaré, voldria portar a col·lació les reflexions del pederasta Protògenes a l'*Eròtic* de Plutarc, precisament per provar la brutalitat de "l'argument reproductor" en determinats moments de la història occidental: "Aquestes coses (el matrimoni i la unió d'un home i d'una dona), respongué Protògenes, en la mesura que són necessàries per a la procreació, els legisladors fan bé d'elogiar-les i d'aplaudir-les davant del poble, però res del que es relaciona amb el gineceu participa de

El capítol cinquè servirà primordialment per a posar en contacte Maurice i Risley. Amb tot, i aquesta vegada en l'àmbit del *college* de Cambridge, les primeres experiències continuen confirmant descobriments antics. Maurice ja havia conegut la tendresa i l'amistat amb George, el noi jardiner, però de bell nou comprova que, a despit de tota la rivalitat i confrontació consubstancials als ambients masculins i masculinitzats, "grown-up men behave politely to one another unless there is a reason for the contrary" (p. 31). Nogensmenys, havíem vist igualment que la societat que l'envolta prefereix de silenciar, condemnar i marginar els seus propis fills:

> No, they too had insides. 'But, O lord, not such an inside as mine'. As soon as he thought about other people as real, Maurice became modest and conscious of sin: in all creation there could be no one as vile as himself. No wonder he pretended to be a piece of cardboard; if known as he was, he would be hounded out of the world" (p. 32).

És per això que el seu encontre amb Risley, un jove presumit i vanitós, en el decurs d'una reunió en les habitacions del degà Mr. Cornwallis és tan important. Es tracta d'una persona abocada a l'ús de la paraula, enemiga del silenci, just allò que atenalla Maurice i tota una època. Ja en el capítol sisè, llegim:

> He was not attracted to the man (Risley) in the sense that he wanted him for a friend, but he did feel he might help him -how, he didn't formulate ... he longed to see him more than ever. Since Risley was so odd, might he not be odd too, and break all the undergraduate conventions by calling?... For it had become an adventure. This man who said one ought to 'talk, talk' had stirred Maurice incomprehensibly (p. 36).

"Parlar, parlar", en el país on Lord Alfred Douglas, l'estimat d'Oscar Wilde, va escriure aquell famós poema intitulat *The Two Loves* i on hom podia llegir: "I am the love that dare not speak its name"; parlar en el país on el mateix Oscar Wilde fou processat (1895). En conseqüència, Risley esdevé emblemàtic del triomf sobre la por, del que cal fer a Anglaterra, del que hauria de fer ell, del que feren els grecs en dialogar filosòficament sobre l'eros masculí —però estic avançant-me al text, perdoneu.[18]

---

l'Eros vertader. Jo no en dic amor d'allò que vosaltres sentiu per les dones o les joves, de la mateixa manera que les mosques no estimen la llet ni les abelles la mel" (750C).

18.- És el moment de recordar que l'encontre de Maurice amb Risley i el descobriment de la necessitat i la urgència de la paraula evoca forçosament l'experiència de Forster en el si del cercle dels "Apostles". Aquest grup de conversadors és el motor que posa en moviment la llibertat intel·lectual que Forster desitjava tant. Sense Cambridge aquest alliberament hauria estat impossible, però, alhora, el Cambridge oficial esdevé el blanc d'un atac ineludible. Per dir-ho en paraules de Gillie (Op. cit. p. 21): "The original name of the circle had been 'Conversazione Society' ... it was informal and yet very serious dialogue ... it maintained critical scepticism of all institutions".

Si l'encontre amb Risley ha estat important, l'encontre amb Durham, amb Clive, serà transcendental. El troba a les habitacions de Risley posant en ordre la *Simfonia Patètica*. L'atmosfera, doncs, ha estat creada amb la cura de qui situa Maurice en el regne de la paraula —Risley— i de l'expressió musical d'una passió innombrable. Durham és petit, molt petit, senzill, parla sense arrogància i té una cara bonica. Ultra això, tot ha estat tan preparat, que ningú no gosarà meravellar-se davant d'un fet tan lògic com natural. Tal vegada Maurice no pugui explicar encara el perquè dels fets, però res no podrà impedir que tanqui els ulls —i l'enteniment— a la veritat:

> His heart had lit never to be quenched again, and one thing in him at least was real ... If obliged to ask himself, 'What's all this?' he would have replied, 'Durham is another of those boys in whom I was interested at school', but he was obliged to ask nothing, and merely went ahead with his mouth and his mind shut. Each day with its contradictions slipped into the abyss ... to ascend, to stretch a hand up the mountainside until a hand catches it, was the end for which he had been born (p. 41).

I un altre cop sentim el ressò d'aquells nobles amors entre homes dels quals parlava el Fedre del *Simposi*, dels quals parla tot el diàleg i que, més enllà de les especials circumstàncies que els afavoriren, han nodrit Occident dels termes definidors de l'amor-passió, l'amor-amistat, l'amor-altruisme, etc.[19]

D'ara en endavant (capítol VII), els dos amics creen espontàniament —ja hem dit que llur món és el "món"— una intimitat que presenta manifestacions diverses. Primerament, Forster no defuig cridar l'atenció sobre una proximitat física inevitable i desitjada:

> They walked arm in arm or arm around the shoulder now. When they sat it was nearly always in the same position —Maurice in a chair, and Durham at his feet, leaning against him. In the world of their friends this attracted no notice. Maurice would stroke Durham's hair (p. 46).

(Potser caldria citar ara, com d'habitud, algun paràgraf del *Simposi*; no és fàcil, car són nombrosos els moments en què hom menciona aquest tipus d'atmosfera, però valgui com a exemple el relat d'Aristòfanes en el sentit que aquells antics éssers dobles, amb dues cares, quatre cames,etc., tantost com foren escindits en dues meitats com a càstig per llur arrogància, sentiren una buidor, una mancança que calia emplenar com fos: "Un cop la naturalesa humana fou separada, com que cadascuna de les parts

19.- Hom ha suggerit sovint que l'amistat entre Maurice i Clive podria reproduir en part l'afecte que uní Forster i Meredith. Segons P. Gardner (Op. cit. pp. 8-9): "Among other things Cambridge revealed to Forster his homosexual nature: the Platonic relationship between Maurice Hall and Clive Durham is partly based on his love for his fellow H. O. Meredith, through whom in his final year Forster was elected to the eminent Cambridge debating society known as "the Apostles", at some of whose meetings homosexuality was freely discussed".

enyorava la seva pròpia meitat, s'hi reunia. S'envoltaven amb llurs braços, s'entrellaçaven desitjosos de fusionar-se en una sola naturalesa i morien de fam i d'inanició, per tal com no volien fer res els uns separats dels altres"[20] —no crec necessari puntualitzar que Maurice i Clive s'han descobert com a dues meitats complementàries). Segonament, els dos amics parlen, s'expliquen llurs secrets i intimitats, algunes de les quals tenen, naturalment, un gran relleu.[21] Forster mostra interès a presentar un Clive més agosarat que no pas Maurice. Durant les vacances de Nadal a casa seva hi va haver força rebombori, car no va voler combregar. Bo i obrint-se completament al company, li confessa que no és religiós, que no és cristià. Segons ell, els seus déus l'haurien matat; i és que Grècia ha deixat ja una forta empremta en la seva personalitat. Per contra, Maurice no fa mai res que no sembli bé a la seva mare, creu en la Trinitat, en la Redempció i en aquestes coses. Ara bé, els amics se senten mútuament com a tals per llur capacitat d'intercanviar, de compartir, de manera que, al cap de deu dies, Maurice ja no va a combregar i, al cap de tres setmanes, deixa d'assistir a tots els actes religiosos.[22] Per què? Per raó de l'influx d'un Clive avesat a d'altres déus i a d'altres sensibilitats. Cap a final de curs, mentre Maurice prenia part en una classe de traducció a les habitacions del degà, aquest digué a un dels seus companys: "Omit: a reference to the unspeakable vice of the Greeks" (p. 50). Clive lamenta aquesta hipocresia; llegir els grecs significa llegir-los sense restriccions, puix que els grecs "or most of them, were that way inclined, and to omit it is to omit the mainstay of Athenian society" (p. 50). La pregunta següent —ço és, la clau sobre la font d'inspiració principal de la novel·la juntament amb el

20.- 191a-b.

21.- Fos quin fos el grau i la naturalesa de l'amistat que sorgia entre els membres de societats com "The Apostles", el cert és que en el cas de Maurice-Forster —si acceptem el paral·lelisme—, més que no pas d'una complementació caldria parlar d'una afirmació. No m'estic referint ara al fragment del *Simposi* que acabem de llegir, sinó a reflexions del tipus: "For Forster, it was honesty and the relationships that mattered most in "the Apostles" ... Brought up in a circle of adoring women, then alienated by the exclusively male environment of his schools, he found in Cambridge the experience of deep male friendships which complemented the female over-balance of his childhood" (Gillie, Op. cit. p. 220). De fet, si ens guiem per l'exemple de Maurice, a Cambridge es confirmaria allò que ja intuí de petit a propòsit de George. El problema pot raure no en el cercle de dones que l'envoltà, ans en el tipus de dona i de relació que hi mantingué.

22.- No fóra raonable defugir tampoc l'obligada referència al tipus de liberalisme que Forster practicà, present també en el grau que sigui en el caràcter de Maurice. Hom endevina immediatament que el liberalisme de Forster se centra sobretot en l'experiència humana, un apartat que sol ser oblidat per polítics i sociòlegs. John Colmer (*E. M. Forster. The Personal Voice*, Londres 1975, p. 7) ho explica molt bé: "In the sceptical atmosphere of Cambridge Forster discarded religion ... his faith in Christianity quietly and quickly disappeared. This was partly due to the influence of his closest friend, H. O. Meredith, but also to his almost total absence of any sense of sin and his dislike of the personality of Christ, who failed to provide him with a sufficiently attractive 'father-figure, brother-figure, son, friend', and lacked both intellect and humour and much else that Forster valued". Resta clar, doncs, que en el regne de l'esperit la llibertat sense models prefixats en què basar-se és vital.

Fedre— no es fa esperar: "Maurice, you've read the *Symposium*?" (p. 50).[23] Maurice, que arriba a tot més tard que no pas Clive però que finalment assumirà sense reticències la seva naturalesa, li respon que no, tot i que ho farà probablement durant les pròximes vacances.[24] Doncs bé, si més no en el cercle reduït d'ambdós, l'amor que no gosa dir el seu nom ha estat reivindicat i aquella obsessió per parlar i parlar de Risley forma part ja de llur capteniment habitual. En efecte,

> ...no more was said at the time, but he was free of another subject, and one that he had never mentioned to any living soul. He hadn't known it could be mentioned, and when Durham did so in the middle of the sunlit court a breath of liberty touched him (p. 50).

La guerra, fixem-nos-hi, ha estat declarada i els bàndols definits alhora amb total precisió: Paganisme *adversus* Cristianisme, déus *adversus* Crist, Plató *adversus* Crist, *Simposi adversus* Evangeli, Atenes *adversus* Cambridge-Anglaterra, llibertat *adversus* moral repressiva, paraula *adversus* silenci. Guanyarà Grècia?

Mentrestant (capítol VIII), en arribar a casa, Maurice intenta que tota la seva família prengui consciència que ell té un amic. Però, és clar, els altres no formen part d'aquest món petit i meravellós en què Maurice viu, i el fet simple que la mare i les germanes no aconsegueixin d'aprendre's el cognom de Clive, provoca que congrii un sentiment advers contra les dones de casa. Des de la perspectiva, per tant, de dos móns diferents que es relacionen poc, el sentiment misogin innegable del *Simposi* i aquest més apaivagat però força perceptible en Maurice —i també en Clive— esdevé comprensible. Al capdavall, les mares respectives dels dos amics no entenen el perquè del particular posicionament intel·lectual de llurs fills, pertanyen a un altre àmbit i això fa que, ara mateix, la mare de Maurice no pugui entendre per què es nega a combregar per Pasqua. Els déus de Clive, la Grècia de Clive, semblen guanyar de moment la partida. Ambdós estan assolint una compenetració absoluta, i aquella tendresa tan seva, i tan clàssica!, s'accentua dia rere dia. S'escriuen sovint i "Maurice never let them —Durham's

23.- La traducció més coneguda del diàlegs de Plató de l'època és la de Benjamin Jowett, personatge del qual parlaré més endavant, i que aparegué primer en quatre volums i després en cinc en tres successives edicions (1871, 1875, 1892); tanmateix, en aquest moment només voldria assenyalar que el debat viu sobre Plató i la seva filosofia a Cambridge té ja darrera seu una notable tradició. Efectivament, Rowland Williams feu diferents conferències sobre Plató i Aristòtil en el King's College des de 1843 a 1850, W. H. Thomson ensenyà el *Fedre* al Trinity College des de 1844, W. Whewel, distingit filòsof de la ciència, prepara diversos estudis sobre Plató per a la Cambridge Philosophical Society, etc. Per a més informació, vegi's F. M. Turner (Op. cit. pp.372 i ss.).

24.- També Forster fou introduït al món dels grecs. El seu tutor de Clàssiques a Cambridge fou Nathaniel Wedd, però cal subratllar especialment l'influx de Goldsworthy Lowes Dickinson, "the political scientist, Hellenophile and author of *The Greek Way of Life*" (P. Gardner, Op. cit. p. 8).

letters— out of his pocket, changing them from suit to suit and even pinning them in his pyjamas when he went to bed" (p. 52). És obvi que, com els enamorats del *Simposi*, en tindrien prou de viure junts sense casar-se fins a morir. Això no obstant, desafiar la societat, desafiar-ne la moral i els costums és sempre feixuc, la qual cosa aboca Maurice —encara!— a un apropament masculí vers Miss Olcott, una amiga de la família que els visita sovint. Les incursions, però, són un fracàs; ell pertany a una altra esfera de sentiments i, d'altra banda, "she knew something was wrong" (p. 53). Tot plegat, Maurice necessita una societat com la grega.

Fóra innocent pensar que els dos amics, vivint l'un per l'altre, no trobaran en llur camí cap més entrebanc per al gaudi lliure de l'amor. Compenetrats més que mai, senten l'un l'angoixa de l'altre. Les vacances no havien estat positives (capítol IX) i, en l'habitació de Maurice, "they were lying breast again breast soon, head was on shoulder, but just as their cheeks met someone called 'Hall' from the court, and he answered (p. 55).[25] De moment, han estat interromputs, però Durham l'espera i, abans de confessar-li clarament el seu amor, vol emmarcar una tal gosadia:

> 'I knew you read the *Symposium* in the vac' —li diu a Maurice— / 'How do you mean?'/ 'I love you'/ Maurice was scandalized, horrified ... 'Durham, you're an Englishman. I'm another. Don't talk nonsense. I'm not offended, because I know you don't mean it, but it's the only subject absolutely beyond the limit as you know, it's the worst crime in the calendar, and you must never mention it again' (p. 56).

Els obstacles per atènyer la felicitat són encara en el subconscient de Maurice. El pes de l'educació rebuda no li deixa admetre allò que ell ja sap com Clive, de manera que respon amb la sensibilitat del repressor i amb els valors de la moral repressiva. La guerra continua i, ara com ara, tot sembla mostrar-nos Maurice *adversus* Durham, Anglaterra *adversus* Grècia, Cristianisme *adversus* Plató-*Simposi*, escàndol i horror *adversus* extroversió-sinceritat, silenci *adversus* paraula. Perdrà Grècia?

Forster ho ha preparat tot per al període de reflexió (capítol X). De primer, hom constata que la força irresistible de Clive defalleix davant la recriminació sobtada de l'amic estimat. Ell també és sensible als retrets provinents no pas de cap món estrany i llunyà, ans del complement, de l'altra part d'un mateix: "I shall be obliged if you will not mention my criminal morbidity to anyone" (p. 57). En el futur, mai no es veuran si no és en presència d'altres. Clive ho té tot ben planejat i Grècia sembla vençuda, però Maurice s'adona ben aviat que els valors de Durham són els únics que poden alliberar-lo. Primer ha estat la davallada, però tot seguit ve l'enlairament. No podia dominar aquell

> 'I' that he had been trained to obscure, and, realized at last, doubled its power and grew superhuman. For it might have been joy. New worlds broke loose in him at this, and he saw from the vastness of the ruin what ecstasy he had lost, what a communion (p. 57).

25.- Cf. nota 19.

Vénen dies de dolor insuportable, de plors i de llàgrimes; això no obstant, a la fi: «...the brilliancy of day was around him, he stood upon the mountain range that overshadows youth, he saw ... most of the day he sat with open eyes, as if looking into the valley he had left. It was so plain now» (p. 58).

Aquest despertar, aquesta consciència d'èxtasi i d'alegria, aquesta claror i aquest veure-hi s'assemblen molt al procés que Diòtima descriu en el *Simposi* i que defineix com cap altre l'essència de l'home platònic. L'home hauria de deixar-se impactar primerament per la bellesa d'un cos i comprovar després que la bellesa de tots els cossos tenen un tronc comú. Si ho fa així, en l'esdevenidor no podrà ja rendir-se a la bellesa que s'està en un sol cos, "no en tindrà prou, com un servent, amb la bellesa d'un adolescent, d'un home o d'una norma de conducta, ans haurà d'adreçar l'esguard vers aquell immens mar de la bellesa".[26] Aleshores, una tal contemplació li permetrà d'engendrar nobles, bells i magnífics discursos filosòfics, fins que, bo i enlairant-se, albiri la ciència única de la Bellesa, del Bé. Es tracta d'ascendir, de contemplar, d'atènyer la visió de quelcom que és bell de manera admirable. En suma, tot un joc d'ombres i de llums, d'esfondraments i d'enlairaments que ha marcat la sensibilitat occidental durant segles. Hom pot objectar, naturalment, que Maurice està encara massa centrat en Clive per a poder escatir la semàntica pregona del discurs de Diòtima, però cal parar esment que, mitjançant la destresa indubtable del novel·lista, ell també ha sabut enlairar-se, anar més enllà i defugir un xic la dimensió particular del seu drama a fi d'endinsar-se en reflexions més generals:

> He had lied. He phrased it 'been fed upon lies', but lies are the natural food of boyhood, and he had eaten greedily. His first resolve was to be more careful in the future. He would live straight, not because it mattered to anyone now, but for the sake of the game. He would not deceive himself so much. He would not —and this was the test— pretend to care about women when the only sex that attracted him was his own. He loved men and always had loved them. He longed to embrace them and mingle his being with theirs. Now that the man who returned his love had been lost, he admitted this (pp. 58-59).

El tarannà grec de Clive ha colpit Maurice de debò, puix que, tal com diu el *Simposi* i he recordat abans:

> Tan bon punt esdevenen adults, estimen els adolescents i, si pensen a casar-se i tenir fills, no és seguint un impuls natural, sinó per obligació legal; en tenen prou de passar la vida en mútua companyia sense contraure matrimoni,[27]
>
> i

26.- 210-12.
27.- Vegi's nota 14.

> Un cop la naturalesa humana fou escindida, com que cadascuna de les parts enyorava la seva pròpia meitat, s'hi reunia. S'envoltaven amb llurs braços, s'entrellaçaven desitjosos de fusionar-se en una sola naturalesa i morien de fam i d'inanició, per tal com no volien fer res els uns separats dels altres".[28]

Tot sembla indicar que Forster té cura dels detalls més mínims. El capítol onzè marca el final de la primera part de la novel·la o, dit d'una altra manera, després de la reflexió, cal passar als fets, a la negació del silenci, a la paraula: "He valued words highly, having so lately discovered them. Why should he suffer and cause his friend suffering, when words might put all right?" (p. 60). "Parlar, parlar", li havia dit una vegada Risley. A Anglaterra hi ha amors que no gosen dir el seu nom, però ells dos pertanyen a Grècia, a la llibertat, a la paraula, al diàleg franc i obert sobre els secrets d'Eros: "You might give me a chance instead of avoiding me —I only want to discuss ... I mean the *Symposium*, like the ancient Greeks" (p. 61). Ara sí; sota l'ombra d'aquella llibertat antiga i després d'un dur combat interior, les paraules clau poden fluir com cal: "Durham, I love you ... I do—I have always— ... I have always been like the Greeks and didn't know" (p. 62).[29] Dissortadament per a Maurice, ara és Clive qui respon positivament a la repressió que l'ha encerclat i l'encercla. Creu haver ofès el seu amic i pensa que Maurice ha pronunciat aquestes dolces paraules només per conhortar-lo. Anglaterra sempre es resisteix a reconèixer la veritat.

NOTE: The final part of "Grècia i Amor Platònic en el *Maurice* d'E. M. Forster, o la grandesa i els límits de l'Antiguitat com a inspiració" will be published in BELLS VI.

28.- Vegi's nota 19.

29.- Per a comprendre el perquè d'aquest interès en els grecs i no en els romans —encara que centrant-se especialment en l'època victoriana—, vegi's per exemple F. M. Turner, "Why the Greeks and not the Romans in Victorian Britain" a *Rediscovering Hellenism. The Hellenic Inheritance and the English Imagination*, edited by G. W. Clarke, cap. 4, pp. 61-83.